

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/279536426>

Η ενότητα της γνώσης. Στράτος Θεοδοσίου.

Article · July 2011

CITATIONS

0

READS

120

1 author:

[Efstratios Theodosiou](#)

National and Kapodistrian University of Athens

1,256 PUBLICATIONS 383 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

ΘΕΜΑΤΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΑΣ [View project](#)

SCIENCE IN BYZANTIUM [View project](#)

Προς μια Θεωρία της Ενότητας της Γνώσης

Efstratios Theodossiou¹ and Milan S. Dimitrijevic²

¹Department of Astrophysics-Astronomy and Mechanics, School of Physics, University of Athens
Panepistimiopolis, Zographos 157 84, Athens-Greece. E-Mail: etheodos@phys.uoa.gr

²Astronomical Observatory of Belgrade, Volgina 7, Belgrade, Serbia. E-Mail:
mdimitrijevic@aob.bg.ac.rs

©Στράτος Θεοδοσίου

Η εποχή μας χαρακτηρίζεται από τη διάσπαση και την κατάτμηση της γνώσης. Οι επιμέρους επιστήμες, όπως αυτές ορίστηκαν και διαμορφώθηκαν στις αρχές του 20ού αιώνα, έχουν η καθεμιά από αυτές τα δικά τους σύνορα, τα δικά τους όρια, τη δική τους αυτονομία και κατά το μάλλον ή ήττον τις δικές τους τεχνικές.

Γι' αυτόν τον λόγο, η επικοινωνία ανάμεσα σε διαφορετικές επιστήμες εμφανίζεται πλέον δυσχερής. Και δεν μιλάμε για τις θετικές επιστήμες από τη μια και τις θεωρητικές ή ανθρωπιστικές επιστήμες από την άλλη. Ακόμα και ανάμεσα σε επιστήμονες των θετικών επιστημών το χάσμα πολλές φορές είναι τεράστιο. Οι γεωλόγοι για παράδειγμα δεν διδάσκονται ως όφειλαν μαθήματα αστρονομίας και μηχανικής, που βασικά τους ενδιαφέρουν, όπως η μετάπτωση και η κλόνηση του άξονα της Γης, η λόξωση της εκλειπτικής, ή θέματα αστροφυσικής όπως οι ζώνες Βαν Άλλεν και η πιθανή συσχέτισή τους με γεωλογικά προβλήματα ή ακόμα και με τους σεισμούς.

Παράλληλα, για τους αστρονόμους έχει «χαθεί» η μορφολογία των πλανητών που αφορά πλέον τους γεωλόγους. Και το θέμα αυτό συνεχίζεται στη σχέση ανάμεσα στη Φυσική και τη Χημεία ή της Χημείας με τη Γεωλογία, για να μην αναφερθώ και στη Βιολογία, όταν πλέον σήμερα οι θεωρίες για τα χαοτικά και δυναμικά συστήματα και τα συστήματα εκτός ισορροπίας, που αφορούν τη φυσική και την αστροφυσική, μας επιτρέπουν να κατανοήσουμε σημαντικά φαινόμενα σε ποικίλους και διαφορετικούς κλάδους, όπως οι επιστήμες περιβάλλοντος, η κλιματολογία, η μετεωρολογία, η οικολογία, η βιολογία κ.ο.κ.

Στον *Τίμαιο* του Πλάτωνος, ένα έργο που θεωρείται η καταστατική πρόταση της επιστήμης, η διερεύνηση της φύσης του Σύμπαντος χαρακτηρίζεται πηγή προέλευσης της Φιλοσοφίας. Πράγματι, σε αντίθεση με τη σημερινή εποχή μας, τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό τον χαρακτήριζε η ενότητα της γνώσης. Η τετρακτύς: η γεωμετρία, η μουσική, η ρητορική και η αστρονομία αναφέρονταν η μία στην άλλη και αποτελούσαν ένα ενοποιημένο δίκτυο γνώσεων.

Ωστόσο, σήμερα δημιουργούνται ολοένα νέες ιδέες, ενώ οι παλαιότερα θεωρούμενες φιλοσοφικές ενατενίσεις μετατρέπονται σε ραγδαία εξελισσόμενους επιστημονικούς κλάδους, όπως η σύγχρονη κοσμολογία, δηλαδή η γένεση και η εξέλιξη του σύμπαντος, όπου συναντώνται διαδραστικά η μικροφυσική και η μακροφυσική.

Η στενή σχέση Φυσικής και Φιλοσοφίας, βαθιά ριζωμένη στην επιστημονική σκέψη των αρχαίων Ελλήνων, μολονότι για πολλά χρόνια αγνοήθηκε, στις μέρες μας επανέρχεται δριμύτερη.

Η έννοια της Σχετικότητας, συνδεδεμένη με τον μεγάλο φυσικό Άλμπερτ Αϊνστάιν, μέσω της σταθερής τιμής της ταχύτητας του φωτός –ανεξάρτητη από την κίνηση του παρατηρητή– κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο χώρος και ο χρόνος δεν είναι και δεν πρέπει να θεωρούνται ως ανεξάρτητες ποσότητες. Έκτοτε, από τις αρχές του 20ού αιώνα, η επίδραση των εννοιών αυτών στη φιλοσοφία ήταν τεράστια και έδειξε για μια ακόμα φορά ότι αυτοί οι δύο κλάδοι Φυσική και Φιλοσοφία έχουν πολλά κοινά σημεία.

Πέρα από τα βασικά κοσμολογικά ερωτήματα: Ποιοι είμαστε; Από πού ερχόμαστε; και που πάμε; Οι βασικές ερωτήσεις μας εδράζονται σε δύο θεμελιώδη ερωτήματα: στο «τι» και στο «ποιος».

Με το πρώτο ερώτημα, το «τι», ασχολούνται κυρίως οι ερευνητές των θετικών επιστημών, όπου το αντικείμενο θεωρείται εξωτερικό και διαχωρισμένο από τον άνθρωπο.

Με το δεύτερο βασικό ερώτημα, το «ποιος», ασχολούνται οι μελετητές των ανθρωπιστικών σπουδών, δηλαδή οι επιστήμες του υποκειμένου, όπως η φιλοσοφία, η ψυχολογία, η κοινωνιολογία κ.ά.

Συνεπώς, σ' αυτήν την προοπτική οι σχέσεις θετικών και ανθρωπιστικών επιστημών αντανακλούν τη γενική αντίληψή μας για την υπερβατική σχέση Υποκειμένου και Αντικείμενου. Το υποκείμενο και το αντικείμενο, τα δύο αυτά βασικά στοιχεία του ίδιου πολύπλοκου αινίγματος συναρτούν μια μεταφυσική εξίσωση, η οποία, δυστυχώς, δεν προσφέρεται για αλγεβρική επίλυση.

Στο σημείο αυτό υπεισέρχονται ακραίες απόψεις της φυσικής και της αστροφυσικής, όταν μιλάμε για αθέατους, μη αισθητούς κόσμους και αντιπαράλληλα ως προς το δικό μας σύμπαντα.

Επομένως, η μία ακραία λύση εξαφανίζει από τη σχετική εξίσωση το αντικείμενο. Ο κόσμος μας αλλάζει, εξαυλώνεται, μεταμορφώνεται... Πού; Ίσως σε μια εικόνα της συνείδησης;

Η δεύτερη ακραία λύση εντοπίζεται στην απώλεια του υποκειμένου. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η συνείδηση δεν είναι παρά ένας αντικατοπτρισμός του κόσμου.

Εν τέλει, πρέπει να ξεπεράσουμε παλιές αντινομίες και να αποκαταστήσουμε το ταχύτερο δυνατόν τον διάλογο ανάμεσα στα ενδιαφερόμενα μέρη.

Η Πρόταση

Φυσικοί, μαθηματικοί, αστροφυσικοί, ψυχολόγοι, κοινωνιολόγοι και φιλόσοφοι πρέπει να διερευνήσουμε σε πολλαπλά Συνέδρια την κοινή μας αφετηρία, σε θεματικές, όπως «Προσωκρατική φιλοσοφία και σύγχρονη φυσική», ή αλλιώς «Φιλοσοφικά ζητήματα και απαντήσεις υπό το πρίσμα της σύγχρονης φυσικής και αστροφυσικής», ή «Μια καινούργια θεώρηση του Αριστοτέλη από τη σκοπιά της σύγχρονης φυσικής», και ακόμα «Φιλοσοφία και Φυσική δρόμοι παράλληλοι ή ασύμπτωτοι;» κ.ά..

Πάντως, η αλήθεια είναι ότι η Φυσική στη διάρκεια του 20ού αιώνα βίωσε αλλεπάλληλες –δημιουργικές– επαναστάσεις που της έδωσαν τεράστια ώθηση σε πολλούς και ποικίλους τομείς της γνώσης. Έτσι, δημιουργείται το εύλογο ερώτημα: Η σύγχρονη φυσική και αστροφυσική μπορούν να αναχθούν σε κοινωνική πρακτική και να παράγουν «απαντήσεις»; Παράλληλα, οι φυσικοί και οι αστροφυσικοί έχουν το δικαίωμα να αναγορεύονται σε μέντορες της γνώσης;

Κάποιοι επιστήμονες αυτό το γεγονός το κρίνουν υπερβολικά προκλητικό. Επιπλέον οι φιλόσοφοι, που όμως πρέπει να κάνουν κτήμα τους πρώτα απ' όλα τις νέες απόψεις περί χρόνου, χώρου, ύλης και τόσα άλλα θέματα αιχμής, επισείουν το φάντασμα ενός άκρατου επιστημονισμού.

Η τελική πρόταση είναι να αναζητηθούν, μέσω των κοινών Συνεδρίων, όπως προαναφέραμε, αν είναι δυνατόν, στον κάθε ένα κλάδο της Επιστήμης τα στοιχεία εκείνα που θα συμβάλλουν στην ενότητα της γνώσης και στη σύνδεση του μέρους με το όλον.

Όπως στη Φυσική αναζητούμε μια γενικευμένη **Θεωρία των Πάντων** (Theory of Everything) για όλες τις δυνάμεις στη φύση, που θα μας οδηγήσει στην ενοποίηση

όλων των γνωστών δυνάμεων και νόμων, έτσι και στην Επιστήμη πρέπει να αναζητήσουμε τη «Θεωρία της Ενότητας της Γνώσης».

Μια θεωρία που θα έχει τη δύναμη να ενοποιήσει φιλοσοφικά δόγματα με σύγχρονα επιστημονικά επιτεύγματα. Μια ενότητα γνώσης, που θα αγκαλιάζει Μικρόκοσμο και Μακρόκοσμο, καθώς και όλες τις επιστημονικές ενοράσεις των ερευνητών.

Ότι είναι «κρυμμένο» στη φύση θα πρέπει να ανακαλυφθεί και να μας οδηγήσει στην καλύτερη κατανόηση του Σύμπαντος που μας περιβάλλει και του συγκεκριμένου ρόλου του ανθρώπου μέσα σ' αυτό.

Βιβλιογραφία

Cornford, Francis Macdonald (1997) [1935]. Plato's Cosmology: the Timaeus of Plato, Translated with a Running Commentary. Hackett Publishing Company, Inc., Indianapolis.

Θεοδοσίου, Ε., 2009, Η Φιλοσοφία της Φυσικής-Από τον Καρτέσιο στη θεωρία των Πάντων. Εκδόσεις Δίαυλος, Αθήνα.